Prikaz unutarnjeg prostora u likovnom izrazu djece predškolske dobi

Šuflaj, Anamarija

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:340157

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Image not found or type unknown *Repository / Repozitorij:*

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

zir.nsk.hr Image not found or type unknown

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANAMARIJA ŠUFLAJ

PRIKAZ UNUTARNJEG PROSTORA U LIKOVNOM IZRAZU DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

Pula, rujan 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANAMARIJA ŠUFLAJ

PRIKAZ UNUTARNJEG PROSTORA U LIKOVNOM IZRAZU DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

JMBAG: 2223094066, redoviti student
Studijski smjer: Preddiplomski sveučilišni studij rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Metodika likovne kulture u integriranom kurikulumu
Znanstveno područje: Umjetničko područje
Znanstveno polje: Likovna umjetnost
Znanstvena grana: Likovna pedagogija
Mentor: doc. art. Breza Žižović

Pula, rujan 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

_____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____

_____

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ

1. UVOD 6
2. POTICANJE LIKOVNOG STVARALAŠTVA KOD DJECE 8
3. LIKOVNI JEZIK DJETETA 11
3.1. Izražavanje linijama 12
3.2. Izražavanje krugom – prvi likovni izričaj uređenog prostora 14
4. KUĆA KAO PRVI PRIKAZ UNUTARNJEG PROSTORA 15
4.1. Prikaz profila 17
4.2. Vanjski prostor 18
5. PROSTOR – OKRUŽENJE U VRTIĆU 20
5.1. Vrtić – zajednica koja uči 24
6. OBLIKOVANJE DNEVNOG BORAVKA U VRTIĆU 26
6.1. Prostor u Reggio pedagogiji 27
6.2. Uloga odgojitelja 29
7. LIKOVNI PRIKAZ DNEVNE SOBE U VRTIĆU 31
7.1. Priprema za izvođenje likovne aktivnosti 32
7.2. Analiza dječjih radova 38
8. ZAKLJUČAK 47
9. LITERATURA 49
SAŽETAK: 51
SUMMARY: 52

1. UVOD

Djeca prostor vide drugačije od odraslih i samim time ga oblikuju u likovnom izrazu na njima svojstven način. Djeca počinju istraživati prostor kretanjem. Prolazeći kroz prostor vrtića i boravkom u njemu, posebice u sobi dnevnog boravka, djeca primjećuju određena svojstva koja čine taj prostor i kako sve što se u njemu nalazi ima neku svrhu. Dobro organizirano i uređeno prostorno uređenje ustanove omogućuje istraživanje i učenje djece.

Ugodna obiteljska atmosfera u vrtiću, mnoštvo materijala i poticaja djeci omogućuju kvalitetno likovno izražavanje. U početku djeca crtaju razne linije koje označuju prostor. Linije označuju kretanje u prostoru, odnosno ono što djeca osjećaju i znaju o prostoru, a to je da se njime kreću. Osim linijama, djeca prostor izražavaju i krugom. Krugovi su u početku nepravilni i mogu uz prostor označavati i druge predmete ili ljude. Kuća je prvi motiv kojom će djeca istaknuti unutarnji prostor u svom likovnom izričaju. U likovnom radu djeca će istaknuti sve sobe kuće i sav namještaj koji je toj kući potreban. Izrazit će u svom radu razne detalje i posebnosti prostora.

Uz shvaćanje prostora u likovnom izražavanju djece bitno je istaknuti i prostor u fizičkom smislu kao okruženje vrtića. U vrtićkoj skupini djeca provode veći dio dana te iz tog razloga dnevni boravak mora biti uređen na način da pruža djeci osjećaj ugodnosti, sigurnosti i mnoštvo materijala s kojima se mogu igrati i istraživati.

Predmet ovog rada je objediniti i predstaviti izdvojene znanstvene tvrdnje povezane s prostorom, prikazom prostora u likovnom izražavanju djece, bitne odrednice prostora kao okruženja u vrtiću te ulogu i važnost odgojitelja pri oblikovanju i uređenju prostora.

Cilj ovog rada je istražiti na koji način djeca vide i percipiraju prostor, kako ga izražavaju u likovnom smislu te kako okruženje u kojem se djeca nalaze utječe na njihovu maštu, kreativnost, učenje, istraživanje i likovno izražavanje. Isto tako, cilj je istaknuti važnu ulogu odgojitelja pri oblikovanju kvalitetnog i poticajnog prostora za djecu.

Ovaj završni rad sadrži osam poglavlja. Drugo poglavlje započinje iznošenjem tvrdnji i savjeta kako potaknuti likovno stvaralaštvo kod djece. Bitno je na koji način

kao odgojitelji potičemo djecu na likovno stvaralaštvo kako ih ne bismo obeshrabrili u likovnom izražavanju.

Zatim, trećim poglavljem ističe se likovni jezik koji je sastavni dio likovnog izražavanja djece. Djeca se izražavaju linijama i krugom kada je u pitanju prostor. U četvrtom poglavlju govori se o kući kao prvom motivu kojim djeca prikazuju unutarnji prostor te kako vide i razvijaju crtanje profila. Isto tako, vanjski prostor se prikazuje crtanjem kuća i cesta, odnosno ulice. U petom poglavlju govori se o pojmu prostora kao okruženju u vrtiću koji utječe na ponašanje i razvoj djece. U šestom poglavlju ističe se važnost uređenja centra aktivnosti u dnevnom boravku te se izdvaja Reggio pedagogija koja je poznata po svojoj izjavi da je prostor „treći odgojitelj“. Također, ističe se nezamjenjiva uloga odgojitelja u oblikovanju primjerenog okruženja za djecu. U sedmom poglavlju uvrštena je priprema i aktivnost koja je provedena u dječjem vrtiću. Analizirani su dječji radovi i njihovi opisi crteža.

2. POTICANJE LIKOVNOG STVARALAŠTVA KOD DJECE

Odrasli često imaju veliku želju podučiti djecu kako nešto lijepo napraviti, nacrtati i naslikati bez obzira što dijete možda još nije u određenoj fazi razvoja kada bi nešto moglo nacrtati onako kako su to odrasli zamislili. Upravo zbog toga se umjesto interesa i razvoja za likovni rad pojavljuje odustajanje djeteta od vlastitih zamisli i oblika pri crtanju i počinje koristiti shematske prikaze. Kada odrasli crtaju umjesto djece i upliću se u njihovo likovno izražavanje, ometaju njihovu kreativnost. Djeca ne razumiju nacrtane oblike odraslih, ali ih prihvaćaju. Takvim postupkom se prekidaju prirodni i spontani način opažanja, shvaćanja i stvaranja oblika kod djece. Ispravljanje dječjih oblika je još jedan od načina ometanja kreativnosti. Izravnim prepravljanjem dječjih crteža ili usmenim uputama kako nešto nacrtati djeca gube samopouzdanje za crtanje i stvara se osjećaj nesigurnosti (Belamarić, 1986).

Odrasli često vole ponuditi djeci bojanke ili slikovnice za bojanje. Bojanke sadrže shematske oblike koje djeca automatski ispunjavaju. Takvi oblici su jednostavni i lako se pamte pa ih djeca onda počinju koristiti u svojim radovima, čime se isključuju daljnja dječja opažanja. Još jedno negativno djelovanje kod bojanka je što djeci daje lažan dojam da pridonose tim oblicima koje ne mogu sami nacrtati. Djeca jedni od drugih kopiraju i prenose shematske oblike (Belamarić, 1986).

Vrednovanje dječjih likovnih radova u vrtiću se ne preporuča iz razloga što blokira njihovu slobodu i spontanost. Ukoliko bi dijete više puta bilo negativno ocijenjeno sve više bi se povlačilo u sebe i odustajalo od crtanja. Na taj način se radi i podjela na „talentiranu i netalentiranu“ djecu u području likovnosti, što je pogrešno iz razloga što svako dijete može naučiti i savladati likovni jezik. Bilo kakvo isticanje radova djeteta ili prigovaranje od strane odgojitelja ostavit će negativan utjecaj na dijete i njegov interes za likovni rad. Isto tako, pretjerana pohvala djece dovodi do očekivanja pohvale za svaki likovni uradak i dijete će crtati samo iz tog razloga, a ne zato što razvija na taj način različite sposobnosti (Belamarić, 1986).

Kada se od djeteta traži da bude uredan i čist, ono će raditi upravo suprotno. Previše će se fokusirati da ništa ne zaprlja na papiru ili da ne prolije vodu te će se upravo to i dogoditi. Preciznim crtanjem se umanjuju dječje ideje i nesmetana opuštenost tijekom crtanja. Slučajne pogreške ili mrlje na dječjim radovima ne umanjuju njihovu vrijednost (Belamarić, 1986).

Djeca će se stvaralački izražavati kada imaju slobodu da budu „svoji“ i da se izražavaju na način na koji žele. Stvaralačka percepcija je kada dijete neki oblik ili pojavu pažljivo promatra i njegova pažnja je potpuno usmjerena na to. Tek u procesu stvaralačke percepcije dijete može likovno izraziti što je promatralo i opazilo. Naime, da bi percipirani sadržaji ostali u sjećanju i svijesti djeteta potrebno ih je ostvariti putem nekog medija izražavanja, kao što su crtanje, slikanje i slično. Likovno izraženi sadržaji razvijaju sposobnosti predočavanja i opažanja djece. Djeca ne crtaju ono što vide već ono što im ostaje u pamćenju i što izdvoje kao bitno o nečemu. Usmjeravanjem opažanja potiče se djecu na promatranje nekog oblika ili pojave. Kako bi odgojitelji i odrasli izbjegli nametanje svojih pretpostavki i dopustili djeci da kažu svoja mišljenja i viđenja o nekim predmetima ili pojavama, potrebno im je postavljati pitanja: Što vidiš? Zašto drvo ima lišće?...Nakon toga se postavljaju konkretnija pitanja o materijalu, boji, izgledu onoga što će crtati ili slikati. Dječje odgovore ne treba ispravljati već prihvatiti i pokušati shvatiti način njihova razmišljanja i zašto su dali takav, na prvi pogled, možda nejasan i besmislen odgovor (Belamarić, 1986).

Interes za likovno izražavanje može se potaknuti sjećanjem, odnosno razgovorom o nečemu što su vidjela i naučila prije nekog vremena. Postavljamo im pitanja o tome što su vidjela, čula, što se zanimljivo dogodilo i specifična pitanja o prostoru, predmetima, materijalima, bojama i sl. U radove nastale prema sjećanju djeca unose odnose među oblicima, širinu i cjelovitost. Maštanjem djeca unose novi, originalan izraz već poznatih događaja ili pojava. Svojim maštovitim likovnim izrazom dijete može na drugačiji i nov način prikazati nešto što je već poznato, primjerice iz neke priče, slikovnice, bajke. Također, djeca mogu zamišljanjem pretvoriti pojmove iz svoje imaginacije u likovni izraz. Zamišljanje kao sredstvo stvaralačke sposobnosti možemo koristiti ako su se djeca navikla spontano izražavati (Belamarić, 1986).

Igre s likovnim materijalima potiču i razvijaju osjećaj slobode i mogućnost istraživanja svojstva pojedinog materijala. Djeca mogu slobodno izabrati koji likovni materijal će koristiti te što će njime izraziti. Stvaralaštvo djece se najuspješnije potiče kada nemaju predloške jer tada moraju sami osmisliti i stvoriti svoje oblike. Važno je poticati djecu na izražavanje, pogotovo da sami stvaraju i pronalaze nove sadržaje. Potrebno je pohvaliti djetetov trud i rad, pokazati mu da je sposobno i da može ostvariti i nacrtati sve što želi. U takvoj nenametljivoj atmosferi djeca se mogu

slobodno likovno izražavati i razvijati svoj likovni potencijal i sposobnosti (Belamarić, 1986).

Poticanje likovnog stvaralaštva kod djece može i mora početi dobrom motivacijom. Motivacija se očituje kao spontan i zabavan pristup djece radu. Djeca voljno ostvaruju ono što vole i žele. Igra koju djeca vole, pjesma ili igračka, mogu postati sadržaj njihovog likovnog izraza. Motivacija, na primjer, za crtanje algi flomasterom može biti dodirivanje trakica u vodi koje predstavljaju alge i gledanje kratkog videa o kretanju algi u moru morskim strujama. Motivacija se, isto tako, može postići pozitivnim emocijama, kao što su ljubav, uzbuđenje, sreća. Motiv djeci mora biti jasan kako bi s više interesa obavili likovni zadatak. Voljni faktor u likovnom izrazu djece predškolske dobi čini veliku važnost u pokretanju djece na likovno stvaralaštvo (Bodulić, 1982).

3. LIKOVNI JEZIK DJETETA

Likovni jezik djece se razvija prirodno iz potrebe djeteta da istraži predmete i materijal iz okoline. Likovni jezik je kako tvrdi Belamarić (1986:13): „…urođena sposobnost izražavanja – komuniciranja i oblikovanja.“ Analiziranjem likovnog izražavanja ne doznajemo samo dječju sposobnost oblikovanja i stvaranja već i individualnost pojedinog djeteta, njegove osjećaje, zaokupljenost i zbivanja u svijesti. Sposobnost likovnog stvaranja javlja se kao rezultat likovnog rada koji proizlazi iz dječjeg poimanja i viđenja svijeta koji ih okružuje. Pravilnim poticanjem ono će na vlastiti način izraziti i stvoriti likovni rad. Počeci razvoja crtanja javljaju se kod djece između druge i treće godine, u doba intenzivnog govora zato što su govor i crtanje srodna izražajna sredstva (Pogačnik-Toličić, 1964).

Djeca počinju crtati imitirajući odrasle, stoga je važno da im ponudimo čim ranije olovku i papir jer za njih to označava igru oponašanja. Isto tako, likovne stvaralačke sposobnosti će se razvijati ili ne razvijati ovisno o tome koliko se sa djetetom radi i potiče njegova individualnost i različitost (Belamarić, 1986).

Likovni jezik ima svoje osnovne simbole i strukturu koji se kod djece javljaju spontano i prirodno. Dijete svoje predodžbe i misli pretvara u linije, znakove i šare koje njemu nešto predstavljaju i znače iako mi to možda ne razumijemo. Razvoj likovnog izražavanja najmlađe djece teče određenim redom. Svaka razvojna faza se prirodno nastavlja na prethodnu već stečenu fazu. Tako djeca nakon što savladaju hodanje, savladavaju osnovne pokrete rukama i pokazuju interes za držanje predmeta u rukama pa tako i držanja olovke u rukama. Između treće i četvrte godine, ovisno o razvoju pojedinog djeteta, dijete će svoju pažnju usmjeriti na odrasle koji koriste i pomiču olovku da bi njome nešto napisali. Dijete će samo htjeti probati pomicati olovku, na što će ga poticati njegov prirodan impuls (Belamarić, 1986).

Takav proces pokušaja pomicanja ruke po papiru upravo onako kako to rade odrasli naziva se imitacija. No, imitacija je površno tumačenje jer izostavlja djetetove interese za novu pojavu. Izostavlja djetetov unutrašnji poriv da proba nešto novo i zanimljivo, nešto što koriste odrasli. Ne pomiče dijete ruku mehanički nego onako kako je njegova svijest percipirala i zapamtila pokrete pri pisanju. To čini prvu fazu pripreme djeteta za pisanje, odnosno crtanje (Belamarić, 1986).

Faze pripreme djeteta za crtanje se događaju funkcionalno i postupno od jednog elementa do drugog.

Dijete do određenog stupnja ovlada vanjskim aspektom u kojemu uživa i u kojemu ima slobodu istraživati te dolazi do sve izrazitije kontrole u crtanju. Dijete usmjerava i fokusira svoju pažnju na papir i sve što je na njemu stvorio, na skup linija. Jedno vrijeme te linije su dio papira, no nakon nekog vremena dijete će opaziti da iza olovke koju povlači ostaje trag. Shvatit će da je nastalo nešto čega prije nije bilo, što nije ni olovka ni papir nego nešto treće. Kada dijete ponovi pokret i vidi novi trag, doći će do zaključka da je ono uzrok nastajanja tih tragova, da ih ono stvara. Stvorilo je nešto novo i jedinstveno što je proizašlo iz njega samoga i iz njegovih pokreta rukom. To je veliko otkriće za dijete i ono to doživljava kao veliku radost. Pogačnik-Toličić, (1964:16) ističe da: "Predškolska djeca crtaju isključivo ono što osjećaju, dok školska u crtežima prikazuju ono što vide." (Belamarić, 1986).

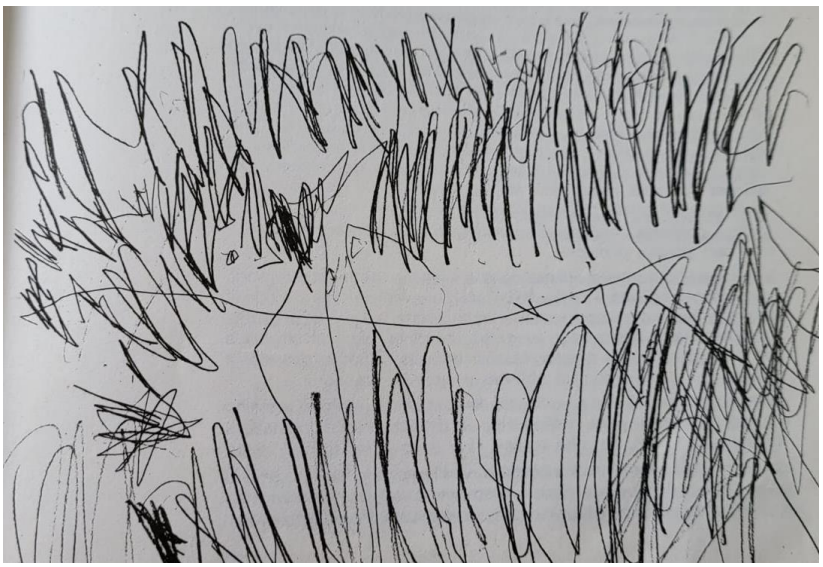
Zatim počinje istraživati te tragove s obzirom na različite načine crtanja i korištenja raznih tehnika i materijala koje mu se nude u skladu s godinama i razvojnim mogućnostima. Isto tako, dijete primjećuje da roditelji i ostale odrasle osobe govore o onome što pišu ili crtaju, pa će tako i dijete pokušati objasniti što je napisalo ili nacrtalo. U početku ono što govori i crta nije međusobno povezano. S vremenom će doći do povezanosti između svojstva linija, odnosno djetetovog crteža i iskustva. Stvaranje linija prerasta u novu sposobnost, sposobnost izražavanja kojom dijete govori o svom viđenju svijeta koji ga okružuje. Crtajući će izražavati svoje misli, želje, strahove, ono što voli i ne voli. Nakon toga će dijete neku svoju predodžbu pretvoriti u linije ili druge znakove i pri tome misliti o onome što crta (Belamarić, 1986).

3.1. Izražavanje linijama

Djeca se u dobi od dvije do četiri godine pretežito izražavaju linijama u svojim likovnim radovima. Linije mogu biti ravne, zakrivljene, različitog smjera, duljine i svjetline s obzirom na pritisak olovke na papir. Uz pomoću različitih linija djeca jednostavno izražavaju različite sadržaje i grade svoju predodžbu onoga što crtaju. Dijete kroz linije izražava svoje osjećaje koje spontano prenosi na papir pa tako nježne, lake linije predstavljaju mirnoću i veću kontrolu u pokretu rukom.

Više se mora usredotočiti pri tankim linijama nego snažnim i oštrim. Različite linije koje pronalazimo u dječjim crtežima nisu nacrtane automatski i nesvjesno nego ih u tome potiče dio njihove svijesti. Taj proces se odvija postupno i prirodno te

pomoću njega razvijaju sposobnost izraza linijama, ali i daljnje složenije oblike izražavanja. Razvijaju se preciznije sposobnosti oblikovanja i crtanja te se takav prirodan proces ne bi trebao ometati. Roditelji i odgojitelji ne bi trebali ubacivati neke svoje zamisli i ideje te prekidati prirodan, samostalan i učinkovit razvoj likovnih sposobnosti. Odgojitelj treba ponuditi raznolik likovni pribor i poticati dijete na crtanje, pohvaliti ga i poticati ga na njegov način poimanja svijeta. Dok odrasli neku stvar ili predmet vide kao konkretan sadržaj, dijete će na skroz drugačiji način poimati taj isti predmet i samim time drugačije će ga predstaviti na papiru. Prikazat će njegove osjećaje, kretanje i kako na njega utječe taj predmet. Djeca će često pri upitu odraslih što su nacrtali, odgovoriti da nisu ništa jer im je teško objasniti ili možda jednostavno ne žele (Belamarić, 1986).

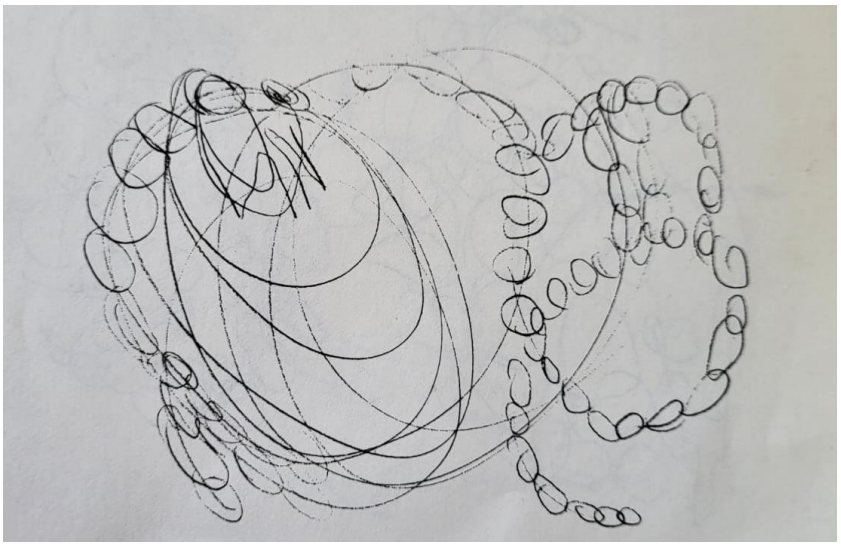

Slika br.1, Izražavanje linijama (Belamarić, 1986:29)

Pojava kružećih i vibrirajućih linija prikazuje kretnju u likovnim radovima djece rane dobi. Linije prikazuju kretnju prostorom i živost djece u određenom događaju. Poimanje kretanja kao sveopće pojave će se razvojem djece razviti u njeno izvorno značenja. Kretnje pokazuju da dijete može uvidjeti razliku između oblika i osobina predmeta koje crta. Dijete postepeno usmjerava pojam kretanja na različite vrste kretanja i oblike koji uzrokuju i omogućuju kretanje (Belamarić, 1986).

3.2. Izražavanje krugom – prvi likovni izričaj uređenog prostora

Nakon izražavanja linijama djeca postupno i prirodno dolaze do stvaranja prvog oblika, a to je krug. Krug je prvi dječji likovni izričaj uređenog prostora. Prvi krugovi koje će dijete nacrtati će vjerojatno biti nepravilni, šiljasti, uglati. Smisao crtanja kruga kod djece je da stvore cjelinu, odnosno da spoje početak i kraj linije i na taj način zaokruže oblik. Krugovi su u početku često otvoreni i mogu biti simbol za ljude, predmete i druge pojave koje u sebi imaju neku vrstu kretanja. Iako pojava kruga u dječjim crtežima može ostavljati dojam da je pomalo nebitna i jednostavna, za djecu je to itekako vrijedna pojava za razvoj svijesti i sposobnosti djece (Belamarić, 1986).

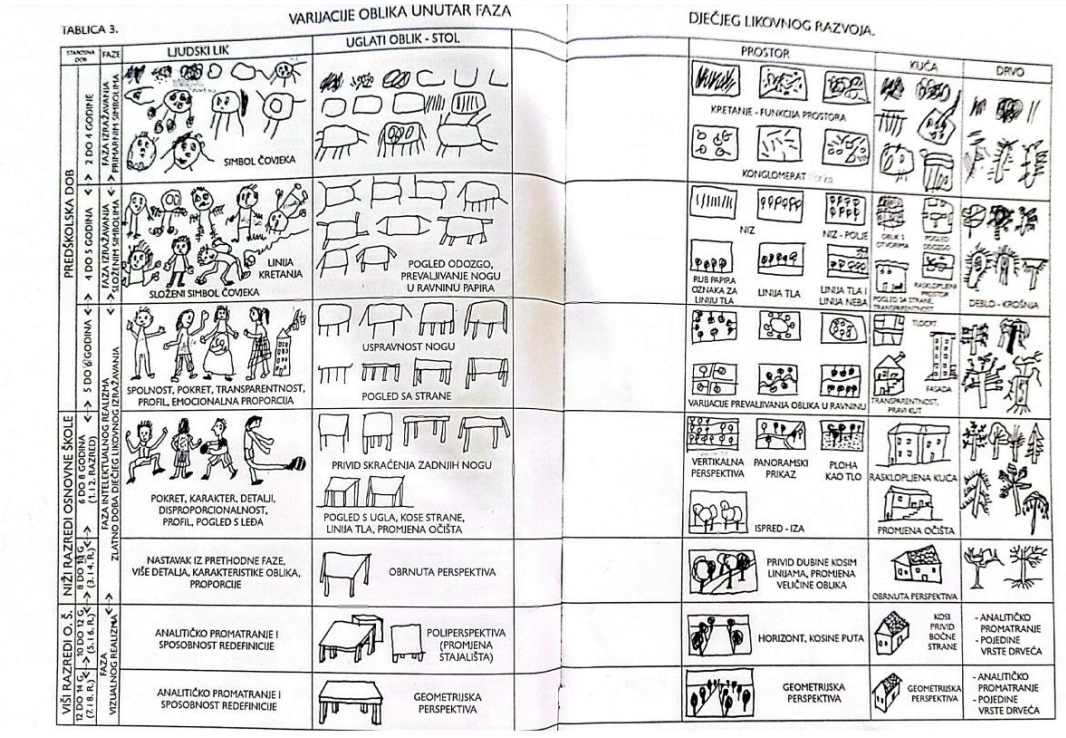

Slika br.2, Izražavanje krugom (Belamarić, 1986:39)

Krugom djeca uz kretnju označavaju i prostor, a s više krugova izražavaju različite odnose u prostoru. Pri crtanju, dijete krugovima ističe svojim likovnim jezikom veliki prostor i unutar njega manji oblik koji u sebi sadrži prostor. Na taj način točno uočava i shvaća prostorne odnose. Bitno je istaknuti da djeca promatranjem prirode i svega što ih okružuje najlakše uočavaju vezu u prostoru i uče o odnosima veličina, odnosno što je veće, a što manje u prostoru kojeg crtaju (Belamarić, 1986).

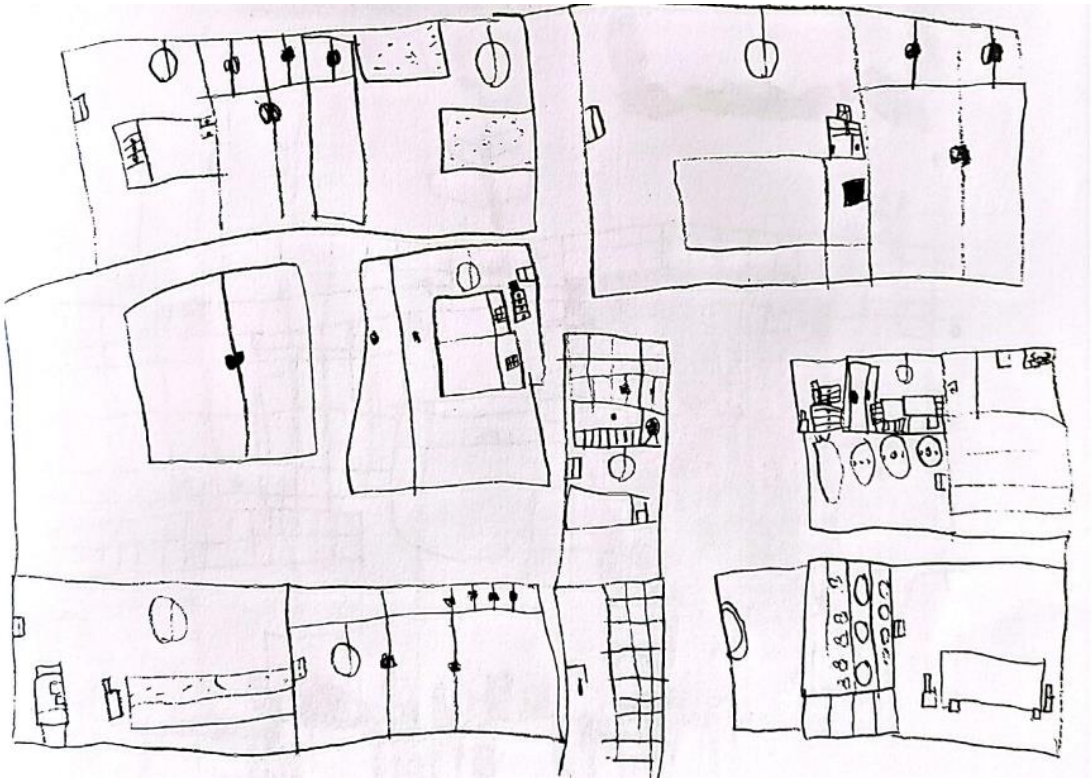
4. KUĆA KAO PRVI PRIKAZ UNUTARNJEG PROSTORA

Faze razvoja likovnog izražavanja kod djece uvjetovana su njihovom dobi, mišljenju i pristupom okolini te su izvedene motivima koje djeca najčešće ostvaruju u likovnom radu. U tablici (slika br.3) se jasno može vidjeti razvoj motiva „prostor“ od druge do četvrte godine pa sve do četrnaeste godine. U fazi izražavanja složenim simbolima, djeca u svojim crtežima stvaraju niz te liniju tla i liniju neba. Djeca mogu postavljati oblike (motive) u prostoru ispred i iza u fazi intelektualnog realizma te isto tako prikazati vertikalnu perspektivu, panoramski prikaz i plohu kao tlo. U stupcu „kuća“ vidljiv je razvoj i bogatstvo motiva što je dijete starije pa tako dijete unutrašnji prostor, odnosno tlocrt ostvaruje s pet do šest godina. U fazi intelektualnog realizma (5-6 god.) u „prostoru“ su vidljive varijacije prevaljivanja oblika u ravninu dok je pomoću motiva „kuće“ dijete sposobno uz tlocrt, ostvariti i fasadu i pravi kut kuće. (Grgurić i Jakubin, 1996).

Slika br.3, Dječji likovni razvoj (Grgurić i Jakubin, 1996:32,33)

Predškolska djeca će lako istaknuti sve sobe kuće ili stana, odnosno svaku sobu doživljavaju kao zasebnu prostoriju ispunjenu predmetima. Prostorije povezuju linijama koje označavaju zidove. U priloženom radu djeteta (slika br.4) možemo vidjeti da svaka prostorija ima luster, što predstavlja da dijete uočava važnost svjetlosti. Primjećuje se i ulaz u kuću koji je na sredini crteža te također raznovrstan namještaj ovisno o funkciji sobe. Dijete prazninama ističe gdje u prostoru nema namještaja i gdje se može slobodno kretati. Isto tako, dijete vizualno uočava razlike u veličini, na primjer lustera i ormara (Belamarić, 1986).

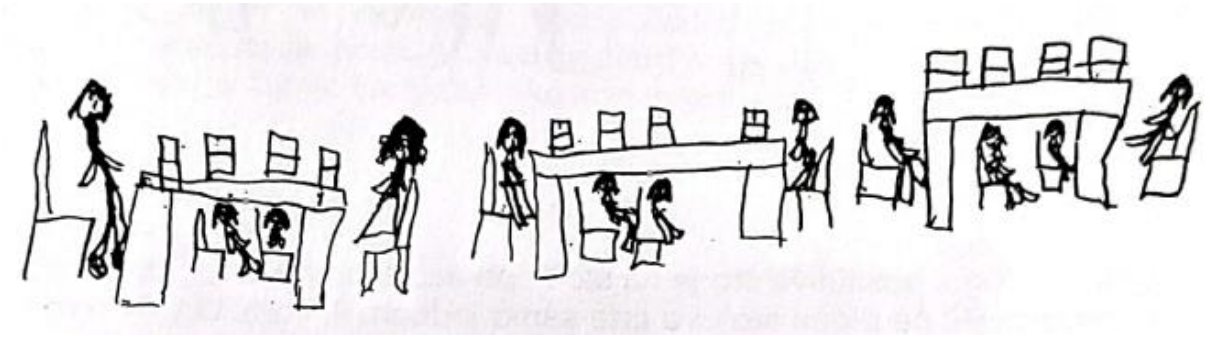
Slika br.4, Unutarnji prostor (Belamarić, 1986:131)

Ravninu tla dijete predškolske dobi i ranije označava horizontalnom crtom. Ravnina poda je od osobite važnosti kada želi istaknuti različite događaje u kući te tada zidove slabije naznačuje. Horizontalnu liniju tla često zamjenjuje donji rub papira. Dijete će uvijek crtati ono što zna o kući, a ne ono što kuća sve ima u svojem unutarnjem i vanjskom prostoru. Pri vanjskom obliku kuće, dijete najčešće primjećuje izgled kuće, odnosno fasadu. Uočava boju, različite materijale, prozore i vrata čime pokazuje razvijeno vizualno opažanje i sposobnost likovnog iskazivanja odnosa cjeline i detalja.

Vanjskim izgledom kuće dijete će zaokružiti prvi spoznajni ciklus o kući te u daljnjem razvoju na različite načine istraživati likovni pojam kuće (Belamarić, 1986).

4.1. Prikaz profila

Dijete u dobi od pet i šest godina postupno otkriva da neki oblici imaju profile. Najjednostavnije je prikazati i objasniti shvaćanje profila u likovnom smislu kod djece crtanjem stola i stolica. Djeca linijom prikazuju ravninu stola iz kojeg izviru četiri noge stola. Stolice imaju samo dvije noge, odnosno dvije crte čime prikazuju ideju o predmetu, a ne stvaran izgled. Dijete je u ovom predškolskom razdoblju savladalo prikazivanje oblika u profilu no nije još savladalo kako da u prostor uklopi više skupina. Taj problem će pokušati riješiti tako da oblike postavi jedan iza drugoga. Umjesto crtanja četiri nogu stola, djeca mogu nacrtati samo dvije noge stola. Na taj način se prikazuje samo jedna strana stola gdje djeca mogu istaknuti debljinu gornje plohe stola i nogu. Dijete se trudi ljudsku figuru prikazati u profilu i u sjedećem položaju.

Slika br.5, Prikaz profila – ljudi za stolom (Belamarić, 1986:147)

U priloženom crtežu možemo vidjeti da je dijete figure ljudi koji su trebali biti s druge strane stola, stavio ispod stola kako ih ne bi prekrio gornjom plohom stola. Dijete je željelo da se čovjek vidi potpuno te ih iz toga razloga nije nacrtalo iza stola. Ono što dijete sljedeće treba savladati je nacrtati sve četiri noge stola i to tako da svaka izlazi iz svoga ugla. Prvotno će djeca crtati stražnje noge stola u koso, ali kada shvate da takav stol ne bi mogao stajati će izravnati noge i nacrtati ih kako stvarno izgledaju te time istaknuti bitnu karakteristiku toga predmeta.

Naposljetku će se na dječjem radu vidjeti dvije prednje noge stola koje su duže i dvije noge koje se na crtežu čine kraće iako su u stvarnosti sve iste dužine (Belamarić, 1986).

Promatrajući stol u svom okruženju, dijete primjećuje da je najbolje kada ga gleda s ugla. Tada opaža tri noge u vertikalnom položaju i gornju plohu stola koja je ukoso što čini velik napredak u percepciji djece u vidu otkrića prostornog privida pojava. Isto tako, djeca će gornju ploču stola popuniti i zatamniti s njene dvije strane i tako istaknuti dimenziju stola. Djeca svoja vizualna opažanja isprepleću s osjetilom dodira. Stol i stolice koji su predmeti od čvrstih materijala dijete crta čvrstom i u većini slučajeva ravnom crtom. Ljudsko tijelo crtaju mekšim i tanjim linijama – tom razlikom izražavaju doživljaj mekog i tvrdog (Belamarić, 1986).

4.2. Vanjski prostor

Djeca u dobi od dvije do četiri godine prostor izjednačuju s kretanjem. Jezikom simbola djeca u toj dobi govore da je veliki prostor ispunjen malim oblicima. Unutarnji prostor djeca najlakše shvaćaju kroz crtanje kuće dok vanjski prostor crtanjem grada u odnosu na kuću. Tako će djeca u dobi od četiri i pet godina uz vanjski oblik i izgled kuće nacrtati i dvorište, cestu i ostale kuće u susjedstvu te će to sve činiti grad, odnosno vanjski prostor.

Slika br.6, Vanjski prostor – grad (Belamarić, 1986:167)

Djeca predškolskog uzrasta savladala su još jednu odrednicu prostora, a to je udaljavanje. Udaljavanje je kada djeca u svom likovnom radu nacrtaju jedan prostor iza drugoga (Belamarić, 1986).

5. PROSTOR – OKRUŽENJE U VRTIĆU

Prostorno okruženje kako tvrdi Sindik (2008:144): „…uključuje sve u i oko vrtića: zidovi, podovi, oblik i veličina soba dnevnog boravka, namještaj, igračke, oprema, igralište, sve to utječe na iskustvo djeteta.“ Prostorno okruženje vrtića čini veliku važnost u djetetovu obrazovanju i socijalizaciji s drugom djecom i odraslima. Prostor kao okruženje u vrtiću je izvor učenja djece, prostor u kojem oni istražuju, promatraju, grade, stvaraju i uče. Raznovrsni materijali i ugodno ozračje u sobi dnevnog boravka omogućuje postavljanje hipoteza, eksperimentiranje, otkrivanje i rješavanje problema. Isto tako, prostor treba omogućiti slobodno kretanje djece i mogućnost opuštanja (miran kutak) kada je to potrebno (Slunjski, 2008).

Okruženje u vrtiću mora nalikovati obiteljskom iz razloga što djeca većinu svoga vremena provode u njemu i trebaju osjećati tu ugodnu, poznatu atmosferu. Ugodna obiteljska atmosfera može se postići stavljanjem jastuka, zavjesa, ležajeva, tepiha i svijetlom bojom zidova. Stolove i stolice te ormare je potrebno u većini slučajeva kupiti nove no moguće je improvizirati i reciklirati stare jastuke, zavjese i iskoristiti ih ponovo samo uljepšane i osvježene. Primjerice, od starih zavjesa se može napraviti baldahin i postaviti ga u kutak sobe zajedno s tepihom i jastucima i dobiti lijep i ugodan prostor za opuštanje i čitanje slikovnica. Prvi susret djeteta s vrtićem bi trebao biti prijateljski, ugodan i pozitivan kako bi imao želju opet se vratit u to okruženje. Ugodno i prijateljsko okruženje vrtića ovisi i o odgojiteljima i ostalima koji pridonose svojom toplom komunikacijom (Slunjski, 2008).

Potreba za privatnošću je prisutna i kod djece, kada se jednostavno žele odvojiti od ostalih i osamiti na trenutak. Odgojitelji djeci mogu napraviti jednostavne kućice od kartona u kojima se mogu sakriti i igrati. Takve kućice im mogu poslužiti i za razvoj simboličke igre, druženje s prijateljima ili promatranje druge djece ako nisu trenutno raspoloženi za igru. Umjesto kartonskih kućica, djeca se mogu igrati i u šatorima, utvrdama od deka i stolica. Postoji i razlog uskraćivanja boravka i igre u kućicama, a to je manjak povjerenja odgojitelja koji misle da nemogućnost nadzora nad djecom može dovesti do toga da djeca rade neželjene stvari. Odgojitelji neprekidno moraju razvijati povjerenje u djecu i ostvariti kvalitetan odnos s jasnim pravilima zajedničkog boravka u vrtiću. Kvalitetan odnos s odgojiteljima, stručnim suradnicima i roditeljima je nezaobilazan dio dobre atmosfere u okruženju vrtića i kvalitetnog odgojno-obrazovnog procesa (Slunjski, 2008).

Slika br.7, Kartonska kućica (https://www.dinamikom.eu/novotarije/kreativa/292-velika-kucica-od-kartonske-kutije.html), pristupljeno: 8.07.2022.

Prostor u kojem djeca borave promovira vrijednosti vrtića i uče ih suradnji, samostalnosti, samopouzdanju i odgovornosti. Odgojitelji uređenjem prostora dnevne sobe zapravo govore koliko dobro razumiju ili ne razumiju potrebe djece njihove skupine. Prostor unutar dnevne sobe je dobro podijeliti na manje prostorne cjeline kako bi se djeca neizravno dijelila na manje skupine i tako slobodnije komunicirala i igrala se. Isto tako, više manjih prostornih cjelina olakšava sadržajno osmišljavanje i uređivanje prostora za odgojitelje. Takve manje cjeline u prostoru nazivamo kutići ili centri aktivnosti u kojima se nalaze određeni materijali koji su dostupni djeci. Dobra organiziranost i urednost centara pridonosi cjelokupnom izgledu prostora i učenju djece. Centri moraju biti kvalitetno osmišljeni kako bi se djeca mogla igrati s onim što ih zanima. Kriteriji dobrog ozračja vrtića prema Slunjski su (2007:24): „…*istodobno zbivanje različitih aktivnosti djece* (ne rade svi isto nego svatko odabire ono što želi), *radno ozračje* tj. zaposlenost djece (svi imaju nekog posla koji im je zanimljiv), *veseli žamor djece* (razgovaraju, igraju se, raspravljaju), *slobodno kretanje djece prostorom* (aktivnosti nisu statične jer je maloj djeci svojstveno kretanje), *slobodan odabir sadržaja i druge djece* s kojom će stupiti u aktivnost (ne moraju činiti samo ono što su za njih isplanirali odrasli) i slično.“ Treba imati na umu da što je više djece u skupini treba biti više raznovrsnih materijala i igračaka za sve. Djeca u vrtiću borave 9 ili 10 sati dnevno i zato prostor koji ih

okružuje treba biti primjeren njihovu razvoju i poticati razvijanje njihovih raznovrsnih sposobnosti (Slunjski, 2008).

Pri organiziranju centara aktivnosti treba ponuditi materijale za djecu različitih interesa, razvojnih mogućnosti i ponuditi ih tako da je djeci jasno njihovo korištenje i moguće kombiniranje. Materijali trebaju biti razvrstani prema centrima pa je tako u likovnom centru samo likovni materijal, u građevnom samo građevni. Materijali moraju biti pravilno razvrstani i ponuđeni kako se djeca u prostoru ne bi osjećala zbunjeno i izgubljeno već da samostalno uzimaju materijal, igraju se njime i vraćaju ih na predviđeno mjesto. Stalna dostupnost materijala je od velike važnosti pa tako kada se dio alata i materijala u određenom centru potroši, odgojitelji moraju dodati još novih i to na način da su lako dostupni djeci. Svi materijali koji su previsoko na polici ili spremljeni u ormaru, izvan dohvata djece, mogu koristiti samo uz pomoć i dozvolu odgojitelja (Slunjski, 2008).

Postavljanjem zrcala u prostor dnevne sobe pružamo djeci mogućnost da se promatraju u različitim situacijama – kada se igraju i razgovaraju s prijateljima, kada pišu, kada su sretni i tužni. Zrcala se mogu postaviti na različita mjesta, kao što je na primjer u skrivenim kućicama gdje dijete slobodnije može promatrati svoju artikulaciju glasova, mimiku i geste i tako razvijati svoj izgovor i govor (Slunjski, 2008).

Različite aktivnosti djece mogu se organizirati i u hodnicima vrtića, u zajedničkim kupaonicama, sportskim dvoranama. Korištenjem takvih prostora koji nisu isključivo dnevni boravci potiče se miješanje skupina i komunikacija, povezivanje djece s drugim skupinama. Isto tako, smanjuje se broj djece u jednom prostoru te se poboljšava komunikacija i suradnja odgojitelja u vrtiću koji tada mogu lakše i slobodnije dijeliti materijale i osmišljavati nove zajedničke aktivnosti. Pri organiziranju prostora u vrtiću moramo biti svjesni kako ističe Greenman, prema Slunjski (2008:32): „Prostor koji nas okružuje utječe na to kako se osjećamo, kako razmišljamo i kako se ponašamo i zapravo dramatično utječe na kvalitetu našeg života.“ Kvalitetno organiziran prostor vrtića utječe na odgoj i učenje djece u vrtiću (Slunjski, 2008).

Zidovi dnevne sobe vrtića trebaju biti lišeni kiča i umjesto prekrasnih ukrasa i radova odgojitelja treba staviti i izložiti likovne radove djece. Na taj način, soba dnevnog boravka će izgledati vedro i veselo te će se pridonijeti važnosti djece koji će biti sretni što su njihovi radovi izloženi kako bi ih oni sami mogli promatrati, ali i

odrasli. Na zidovima se mogu nalaziti i lijepe fotografije onoga što trenutno uče ili istražuju, primjerice u centru kuhinje razne fotografije voća, povrća i žitarica. Time se pridonosi stvaranju konteksta određenog centra aktivnosti i estetike prostora.

Na zidovima sobe se mogu postaviti i fotografije djece i njihovih roditelja iz razloga što djeca vole promatrati sebe i svoju obitelj i to im daje osjećaj sigurnosti. Postavljanje fotografija djece je više svojstveno jasličkim skupinama, ali nije razlog da ih i starije skupine ne mogu imati. Zidovi mogu služiti i kao radne plohe na koje mogu stavljati brojeve, slova, crtati i pisati. Isto tako, na zidove dnevne sobe mogu se zalijepiti plakati i razne dokumentacije o projektu i aktivnostima u kojima sudjeluju djeca. Takav način dokumentacije služi djeci i odgojiteljima kao podsjetnik što su sve napravili do sada i naučili te u kojem smjeru se kretati nadalje. Trebala bi se nalaziti u blizini materijala koji su se koristili u sklopu te aktivnosti i nalaziti se u centru aktivnosti koji odgovara toj dokumentaciji (Slunjski, 2008).

Dijete kroz akciju razvija znanje o okruženju u kojem živi i u kojem provodi većinu vremena. Ono razumije situacije koje se događaju u dječjem vrtiću, u njegovoj odgojnoj skupini gdje razumije djecu i prihvaća ih ili ne prihvaća i gdje se slaže s odgojiteljem ili ne. Dijete na taj način razumijeva socijalno okruženje te na sličan način razumije i fizičko okruženje vrtića. Fizičko okruženje predstavlja uređenje i raspored prostora, materijala, igračaka i sredstava dnevnog boravka skupine u kojoj djeca borave. Okruženje djetetu poručuje što odgojitelj očekuje od njega u njegovu učenju, odgoju i obrazovanju, jesu li materijali primjereni njegovoj dobi i fazi razvoja, odnosno ima li odgojitelj prevelika ili premala očekivanja od djece u njihovom svakodnevnom radu. Okruženje mora imati obilje materijala, sredstava i knjiga kako bi dijete moglo prema svojim mogućnostima, sklonostima i sposobnostima odabrati što njemu najbolje odgovara. U takvom okruženju dijete je aktivno u intelektualnom i fizičkom smislu, a odgojitelj je tu da slijedi njegove interese. Odgojiteljeva zadaća nije da nameće aktivnosti i poticaje koje on voli ili koje mu na neki način olakšavaju posao već da se okrene onomu što je bitno za dječji odgoj i obrazovanje (Miljak, 2009).

Prostor bi trebao biti pedagoški uređen, tako da nalikuje na radionicu, atelje i učionicu za istraživanje u kojima je proučavanje glavna aktivnost. Proučavanje i istraživanje nije samo usmjereno na razvoj djetetovih mentalnih sposobnosti već i na angažiranje njegovih osjetila i snage. Dijete procjenjuje svoje neposredno okruženje

na način da isprobava i ima izravan kontakt s predmetima. Primjerice, ako dijete želi saznati koliko visok toranj može napraviti od plastičnih kocaka onda će kocke i pokušati složiti u toranj. Iz tog razloga, unutarnji i vanjski prostor vrtića treba imati mnoštvo materijala koje će slobodno izabrati, bili oni jednostavniji ili složeniji. Dijete će učiti s onim što mu je ponuđeno i kako mu je ponuđeno (Miljak, 2009).

Ne smije doći do zanemarivanja okruženja odgojno-obrazovanih ustanova na način prilagodbe odraslima niti dopustiti da odgojitelj upravlja aktivnostima, a djeca slušaju naredbe i izvršavaju zadatke. Treba izbjeći to da odgojitelj objašnjava i zanemaruje djecu koja žele sudjelovati u aktivnostima i da dnevni boravak bude oskudan u materijalima. Stajalište da je dijete nemoćno i da mu se u vrtiću treba pružiti samo sigurnost treba potpuno iskorijeniti. Okruženje se s takvim navedenim stajalištem uređivalo na način da pruži potrebnu njegu, sigurnost i zaštitu. Naime, sva djeca u skupini nisu ista i iako je sigurnost od temeljnih odrednica koje mu vrtić treba pružiti, treba obratiti pažnju na raznovrsnost materijala, pomagala i rekvizita koji se na prvi pogled mogu činiti opasnima. Primjerice, igla i konac kojima djeca šivaju jednostavne oblike se na prvi pogled mogu činiti opasnima, ali uz pravilne i jasne upute odgojitelja su potpuno bezazlene i korisne za djetetov motorički razvoj. Ne smiju se podcjenjivati djetetove sposobnosti jer to može rezultirati nemirom i agresivnošću zbog dosade. Nudeći mnoštvo materijala, dosada kod djece se smanjuje i mogu se skladnije razvijati i usavršavati u vrtiću (Miljak, 2009).

5.1. Vrtić – zajednica koja uči

Djeca najbolje i najlakše uče istražujući svijet oko sebe. Potrebno im je bogato i poticajno okruženje za učenje i interakciju s drugom djecom i odraslima. Kako bi djeca odabrala što žele raditi u određenom trenutku s obzirom na različite interese, sposobnosti i potencijal potrebno je organizirati i ponuditi kvalitetne materijale i okruženje. U takvom će raznolikom i poticajnom okruženju dijete moći stupati u interakciju s različitim sadržajima koji će imati istraživački karakter. Dijete uči aktivnim sudjelovanjem u aktivnostima koje ga zanimaju. Istraživanje djeteta bi trebalo uključivati različita osjetila i različite logičke, matematičke, fizikalne pojave. Odgojitelj djecu ne bi trebao poučavati matematiku već mu pružiti poticaje matematičkog sadržaja pomoću kojih će kroz igru učiti. Djeca tako mogu kroz

simboličku igru trgovine primijeniti različite matematičke operacije na zabavan način (Slunjski, 2008).

Okruženje vrtića bi trebalo poticati djecu na istraživanje mogućnosti prostora. Materijali kojima djeca mogu istraživati mogućnosti prostora se u velikoj većini nalaze u centru građenja i to mogu biti različite drvene i plastične kocke, plastične boce i čaše, kartonske kutije, štapići i različiti drveni materijal.

Djeca u različitim situacijama, pogotovo kada rade nešto što im je zanimljivo i za njih svrhovito koriste svoje intelektualne sposobnosti kako bi ostvarili određeni zadatak. Primjerice da odgojitelj djeci predškolske dobi ponudi materijal (deke, štipaljke, jastuci, plahte i stolice) za izradu utvrde od stolica, oni bi bez puno razmišljanja zajedničkim snagama izradili takvu utvrdu u prostoru dnevne sobe. Postoje i razni materijali kojima mogu razvijati senzomotoričke vještine u zanimljivom i primjerenom prostoru za djecu. Razne senzomotoričke sprave i pomagala se najčešće nalaze u sportskim dvoranama vrtića, kao što su tobogani, ljuljačke, senzorne staze, materijali za istraživanje kosine. U sobi dnevnog boravka na zidu ili stolu mogu biti ponuđeni materijali različitih oblika i tekstura koji potiču istraživačke aktivnosti djece. Takvi materijali su dobri za poticanje istraživanja dodirom, rukama ili nogama (Slunjski, 2008).

Poticajno okruženje vrtića trebalo bi imati i materijale vezane uz istraživanje zvuka, melodija, ritma i dobe. U materijale za glazbena istraživanja se ubrajaju glazbeni instrumenti koji mogu biti originalni instrumenti (bubnjevi, klavijatura, činele, triangl…) ili oni koje djeca i odgojitelji mogu sami napraviti (zvečke, štapići, razne udaraljke…). Primjeri instrumenata koje odgojitelji mogu napraviti zajedno s djecom prikazani su na slici broj osam (Slunjski, 2008).

Slika br.8, Glazbeni instrumenti

(https://eltctricon.ru/bs/energy-saving/muzykalnye-podelki-rukami-detskogo-sada-muzykalnye/), pristupljeno: 10.7.2022

6. OBLIKOVANJE DNEVNOG BORAVKA U VRTIĆU

Kako organizirati prostor u dnevnom boravku gdje djeca borave veći dio dana je zaista važno. Oblik, izgled i veličina dnevnog boravka utječu na iskustvo djeteta. Također, bitno je odrediti kako koristiti i organizirati hodnike i svlačionice te jesu li vrata skupine otvorena ili zatvorena. Prostor djetetovog odgoja, razvoja i igre mora biti uređen po djetetovoj mjeri. Dijete je u vrtiću u stalnoj interakciji s drugom djecom i odgojiteljima i kreće se u prostoru kao pojedinac i kao dio grupe. U takvom okruženju najvažnija je kvaliteta i kvantiteta materijala, odnosno poticaja te raspored i način korištenja prostora po centrima aktivnosti.

Odgojitelj treba osigurati slobodno kretanje prostorom, obilje materijala i imati povjerenje u sebe i svoje mogućnosti te mogućnosti djece. Dijete se voli kretati prostorom zato što je dinamično i aktivno biće koje voli promjene, a ne biti zatvoreno i ograničeno u prostoru. Slobodnim kretanjem u prostoru djeca se osjećaju sigurno i u skladu s okolinom. Bogatom ponudom poticaja postiže se interes djece, povećana koncentracija i pažnja, smišljanje novih ideja i suradnja i smanjuje se nepoželjno ponašanje jer svako dijete će u skupini pronaći nešto za igru i učenje. U pozitivnom i dobro uređenom dnevnom boravku u vrtiću djeca su sposobna međusobno se

dogovarati i imati lijepu komunikaciju. Pri oblikovanju dnevnog boravka i stvaranju pozitivnih uvjeta rada ključna je uloga odgojitelja (Sindik, 2008).

6.1. Prostor u Reggio pedagogiji

Začetnik Reggio pedagogije je talijanski pedagog Loris Malaguzzi (1920-1994). Reggio pedagogija je koncepcija u kojoj dijete stvara i razvija svoju inteligenciju. Kako tvrde Đuranović i Klasnić (2020:191): „U središtu Reggio pedagogije je dijete koje se percipira kao jedinstven i kompetentan pojedinac koji zna izraziti svoje misli, ideje i sposoban je donositi odluke.“ Dijete prema Malaguzziju ima stotinu jezika, misli, načina razmišljanja, igranja. Samim time, može se izražavati kroz crtanje, građenje, modeliranje, kiparstvo, maštanje i istraživanje.

Odgojitelji se potiču na pružanje mogućnosti u kojima će djeca moći razvijati i koristiti svojih stotinu jezika (Đuranović i Klasnić, 2020, prema Rinaldi, 2006; Morrison, 2007).

Prostoru u kojem djeca borave pridaje se velika važnost u Reggio pedagogiji te ga se naziva „trećim odgojiteljem“. Prostor je oblikovan tako da pridonosi druženju i komunikaciji te sklapanju prijateljstva između djece. Raspored objekta potiče rješavanje problema i istraživanje kao procesom učenja. Boja zidova, vrsta namještaja, raspored materijala na policama, osvjetljenje i fleksibilnost prostora nisu promatrani kao nešto što je zanemarivo i beznačajno već se tome pridaje velika pažnja. Također, veliku važnost u Reggio pedagogiji pridaju radu na projektu gdje je osnovni kriterij odabira teme interes djeteta. Uvažava se dječji ritam učenja, što znači da se projekt ne može striktno planirati već se razvija i kreće s djecom koji su konstruktori znanja. Odgojitelj usmjerava djecu i pomaže im kada je to potrebno. Isto tako, odgojiteljev zadatak je dokumentirati njihove aktivnosti kako bi ih što bolje razumjeli i mogli izraditi još bolje i primjerenije poticaje. Odgojitelji su partneri u njihovu procesu učenja i zajedno s djecom i kolegama istražuju, uče i dolaze do novih spoznaja. Cilj ove pedagogije je osposobiti dijete za samostalno rješavanje problema te razvijati njegovih stotinu jezika, odnosno kreativnost (Đuranović i Klasnić, 2020, prema Rinaldi, 2006; Morrison, 2007).

Prostorno-materijalno okruženje u Reggio vrtiću treba zadovoljavati određene kriterije. Kvalitetno okruženje je preduvjet za učinkovit rad odgojitelja u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Okruženje predstavlja i „živi poligon“ pomoću kojeg odgojitelj uči o mogućnostima djece. Promatraju djecu u novom svjetlu i izgrađuju nova poimanja o njima te se time i izgrađuje nova uloga odgojitelja. Nove uloge nije moguće ostvariti bez procesa boljeg razumijevanja i poimanja djece. Razvoj razumijevanja djece je proces koji uključuje istraživanje i iziskuje energiju, vrijeme i neupitnu podršku odgojitelja (Slunjski i dr., 2022).

Pažljivim promatranjem i razumijevanjem djece, odgojitelj procjenjuje kada se i kako treba uključiti u aktivnost djeteta. Odgojitelj istražuje kada mora intervenirati tijekom neplaniranih situacija u kojima se djeca mogu naći. Upravo njegovo razumijevanje djece mora biti prisutno kako bi mogao kvalitetno intervenirati. Također, odgojitelj mora napustiti tradicionalna shvaćanja odgojno-obrazovnog procesa u kojem je znanje bilo isključivo da se napamet usvaja i memorira.

Treba se prikloniti suvremenom shvaćanju u kojem se ističe djetetova individualnost i koliko se svako dijete razlikuje s obzirom na svoja predznanja i razvojnu razinu, ali isto tako imati na umu da je djetetov osobni angažman presudan prilikom konstruiranju znanja (Slunjski i dr., 2022).

Reggio prostorno-materijalno okruženje je poznato po otvorenosti prostora i prirodnim materijalima. Isto tako, bitan je atelje koji čini središte prostora i ima važnu ulogu u njihovoj pedagogiji. Atelje nudi mnoštvo različitih materijala u kojem se koriste različite tehnike za rad te upravo tako razvijaju stotine jezika djece. Svojim kvalitetnim okruženjem omogućuju djeci da se izražavaju na različite načine i da istražuju svoje mogućnosti.

Slika br.9, Reggio atelje

(https://www.artfulteachingjoyfullearning.com/blog/atelier-at-home),

pristupljeno: 15.7.2022.

6.2. Uloga odgojitelja

Uloga odgojitelja je prvenstveno poticati i intervenirati samo kada je to potrebno. Intervencije su uglavnom u smislu davanja ideja i smjernica kojim dijete može nastaviti svoj likovni rad. Djetetu se postavljaju pitanja prema njegovim potrebama bez da mu se naređuje ili direktno usmjerava. Odgojitelj treba samostalno pronalaziti i odabirati poticaje prema potrebama i psihofizičkom razvoju djece. Pri odabiranju motiva treba postaviti neki likovni problem kojim će se poticati i razvijati crtačke, grafičke, slikarske, prostorno-plastične i druge sposobnosti. Intervencijom odgojitelja se uspostavlja ravnoteža između doživljaja motiva i usvajanja likovnog problema. Usmjerava se djecu na gledanje oblika, boja i uči vizualno-likovnom odgoju. Kako bi odgojitelj mogao razvijati likovne izražajne

sposobnosti djece u svojoj skupini, on mora poznavati likovni jezik i tehnike koje može predstaviti i naučiti djecu (Grgurić i Jakubin, 1996).

Odgojitelj treba omogućiti uvjete u kojima će djeca moći samostalno učiti. Poticajni uvjeti za učenje kreću od djeteta i njegovih interesa koje treba neprestano stimulirati. Okruženje treba biti dinamično i imati određene probleme koje djeca moraju riješiti bez prevelikog uplitanja odgojitelja. Djeca trebaju samostalno putem istraživanja otkriti zakonitosti materijalne i socijalne sredine, doći do rješenja vlastitim zalaganjem i trudom. Kvalitetnim materijalima djeca prirodnim putem dolaze do potrebnih informacija i konstruiraju znanje. Isto tako, njime mogu manipulirati, eksperimentirati i stvarati vlastite pretpostavke. Važna je prostorna organizacija za životna iskustva djeteta koja prati promjenjivu prirodu razvoja djece i odgojitelja (Sindik, 2008).

Mlađoj djeci odgojitelj u sobi dnevnog boravka treba omogućiti što više slobodnog kretanja, penjanja i čim više prepreka. Potrebno je pružiti mogućnost fizičkog kretanja i istraživanja unutar prostora. Vrtić treba biti uređen kao kuća ili stan velike brižne obitelji gdje će djeca učiti i živjeti te razvijati samopoštovanje i poštovanje između svih članova svoje obitelji (druge djece, odgojitelja i ostalih odraslih). Odgojitelj ima sve češće neposrednu, nenametljivu ulogu, odnosno on svoju ulogu dijeli s djecom. To ne znači da je odgojiteljeva uloga postala nevažna već da se na taj način više potiče djetetova samostalnost i samopoštovanje. Važna je i kvaliteta i organizacija ustanove te kako surađuju odgojitelji zajedno sa stručnim timom i roditeljima. Odgojitelj nikad ne bi trebao zapostaviti mogućnost usavršavanja svog znanja i razvijanja kompetencija.

Učestalim usavršavanjem odgojitelj postaje stručniji i lakše se snalazi u svakodnevnom radu s djecom. Ne smijemo zaboraviti da je vrtić ustanova odgoja i obrazovanja i da iz toga razloga utječe na to kako će se djeca snalaziti u školi, u društvu i dalje u budućem životu. Isto tako, bitno je da odgojitelj osvijesti za što su sve djeca u njegovoj skupini sposobna. Uz pomoću vrsnih odgojitelja i pomoći stručnog tima koji podržava i pruža kvalitetne uvjete, djeca su zainteresirana za rad, učenje i istraživanje. Odgojitelj treba biti svjestan važnosti svoje uloge jer ono što on nudi djeci u okruženju omogućuje djeci da na prirodan način uče (Miljak, 2008).

7. LIKOVNI PRIKAZ DNEVNE SOBE U VRTIĆU

Kako djeca vide i shvaćaju prostor te što je za njih prostor odlučila sam saznati u Dječjem vrtiću Bjelovar. Aktivnost sam provela u starijoj skupini Pčelica i Sovica koje su tijekom ljeta spojili zbog manjeg broja djece. Moram spomenuti da niti jedna skupina nije bila u svojoj inače predviđenoj dnevnoj sobi, što znači da im je soba u kojoj sam provela aktivnost relativno novo okruženje. Na dan aktivnosti bilo je osmero djece iz skupine Pčelica i trinaestero iz skupine Sovica, no nisu svi htjeli sudjelovati u crtanju dnevne sobe. Djeca koja su sudjelovala u aktivnosti bila su usredotočena na pitanja koja sam im postavljala. Isto tako, sva djeca čije ću radove analizirati pripadaju fazi intelektualnog realizma. U ovom završnom radu ću izdvojiti osam dječjih radova koje ću analizirati.

7.1. Priprema za izvođenje likovne aktivnosti

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Preddiplomski sveučilišni studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Anamarija Šuflaj

Priprema za izvođenje likovne aktivnosti

Prikaz unutarnjeg prostora u likovnom izrazu djece predškolske dobi

Bjelovar, kolovoz 2022.

OPĆI PODACI

DJEČJI VRTIĆ: Dječji vrtić Bjelovar

STUDENT: Anamarija Šuflaj

BROJ DJECE: 28

DOB DJECE: 5-7 godina

PSIHOFIZIČKE KARAKTERISTIKE DJECE: starija dobna skupina

MENTOR: doc. art. Breza Žižović

ODGOJITELJ: Tamara Turković

ODGOJNA SKUPINA: Pčelice i Sovice

LOKACIJA AKTIVNOSTI: Bjelovar

DATUM IZVEDBE: 25.08.2022.

STRUČNI PODACI

MOTIV: vizualni – soba dnevnog boravka

PRETHODNE AKTIVNOSTI: Čitanje slikovnice „Zlatokosa i tri medvjeda“ i razgovor o slikovnici („Kakve su bile stolice?“ ; „Kakvi su bili kreveti? „Medvjedić je imao manji krevet i stolicu od roditelja?“...)

CILJ AKTIVNOSTI: Nacrtati unutarnji prostor (dnevnu sobu vrtića) olovkama u boji i izraziti proporciju elemenata u prostoru.

RAZVOJNE ZADAĆE

a) tjelesni, psihomotorički i zdravstveni razvoj

- Razvijati finu motoriku ruku i šake pri držanju olovka u boji i radu s njima
- Razvijati preciznost pokreta pri korištenju olovka u boji (deblje i tanje linije)
- Razvijati koncentraciju i pažnju tijekom razgovora

- Usmjeriti pozornost na održavanje čistoće radnog mjesta (pripaziti da ne crtaju izvan papira)

b) emocionalno-socijalni razvoj ličnosti

- Razvijati komunikaciju pri razgovoru o prostoru
- Razvijati interes za likovnu aktivnost u djece pomoću motivacijskog djela aktivnosti
- Poticati samostalnost kod djece tijekom crtanja

c) spoznajni razvoj

- Poticati dječju radoznalost, maštu i kreativnost tijekom crtanja
- Poticati korištenje olovka u boji u likovnim aktivnostima
- Upoznati se s pojmovima prostor, soba, dnevni boravak…

d) komunikacijsko-stvaralački razvoj

- Potaknuti bogaćenje vokabulara i razumijevanja riječi (moguće nepoznate riječi)
- Omogućiti slobodu likovnog izražavanja pri crtanju sobe dnevnog boravka
- Upoznavanje novih kompozicijskih načela (proporcija)

LIKOVNI JEZIK

a) likovni element: strukturna crta

b) kompozicijska načela: proporcija

LIKOVNO PODRUČJE

a) likovna tehnika: crtačka – olovke u boji

b) materijali i pribor – bijeli papiri, olovke u boji, slike dnevnog boravka

c) postupci – crtanje

METODE:

- metoda usmenog izlaganja (tijekom motivacijskog dijela i objašnjavanja likovne aktivnosti)
- metoda demonstracije
- metoda razgovora (razgovor o prostoru i intervju)

SOCIJALNI OBLICI RADA: frontalni oblik rada, individualni oblik rada

PRIPREMA ODGOJITELJA ZA RAD:

Prije početka aktivnosti postavit ću papire na koje ću napisati imena i dob djece. Pripremit ću olovke u boji i staviti ih na stolove. Pripremit ću i dvije slike koje će moći promatrati tijekom izvođenja aktivnosti.

Prilog 1. Soba dnevnog boravka u vrtiću

Izvor: https://trogir.hr/djecji-vrtici/

Prilog 2. Soba dnevnog boravka

Izvor: https://koopertins.com/644/

ARTIKULACIJA AKTIVNOSTI

UVODNI DIO AKTIVNOSTI:

Prije početka aktivnosti pripremit ću prostor za rad odnosno, rasporediti papire po stolu i olovke u boji. Na svaki ću papir napisati ime i dob djece. Zatim ću djecu zamoliti da sjednu na pod u formaciji polukruga, a onda ću se i upoznati s njima. Aktivnost započinjem s pitanjem: „Znate li što je prostor?“. Od tog pitanja započet ću razgovor i nastaviti s ostalim potpitanjima kako bi shvatili što je prostor i što sve čini prostor. Također, spomenut ću i sobu dnevnog vrtića u kojoj borave te da kažu svoje mišljenje o njoj. Odgovarat ću na njihova pitanja, ukoliko ih budu imala.

Zatim bi djecu zamolila da sjednu za radne stolove kod svog papira s imenom te bi im pokazala dvije slike sobe dnevnog boravka koje će im moći pomoći pri crtanju.

GLAVNI DIO AKTIVNOSTI:

Kada su svi na svojim mjestima, djeci ću detaljnije objasniti zadatak. Naime, zadatak djece je da olovkama u boji nacrtaju sobu dnevnog boravka u kakvoj bi željeli boraviti. Crtat će na bijeli papir pomažući si slikama i onime što su zapazili tijekom motivacijskog dijela. Tijekom aktivnosti promatram djecu, po potrebi se uključujem i pomažem im.

ZAVRŠNI DIO AKTIVNOSTI:

Kako djeca završavaju s likovnim izražavanjem (crtanjem), tako odlažu rad na predviđeno mjesto. Zatim razgovaram s djecom o njihovim radovima. Provodim kratak intervju i snimam njihove odgovore pomoću diktafona na mobitelu. Na kraju pohvaljujem svu djecu i zahvaljujem im se na sudjelovanju.

7.2. Analiza dječjih radova

Slika br.10, Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Klara (fotografirala: Anamarija Šuflaj)

Prvi crtež koji ću analizirati je crtež djevojčice Klare koja je rekla da je prostor: „ Nešto što je veliko“. Rekla je da bi u dnevnom boravku promijenila nešto malo, a to je da ima više igračaka. Također, rekla je da se najviše voli igrati u obiteljskom centru u kuhinji. U likovnom radu djevojčice možemo vidjeti liniju tla označenu smeđom olovkom u boji i prikaz profila kod jednog manjeg i većeg stola i manje i veće stolice, odnosno gornja linija stola ide po već nacrtanoj stolici. Djevojčica je nacrtala i pet prozora različitih veličina i nekoliko krugova koji označavaju lustere pa stoga mogu zaključiti da joj je od velike važnosti da dnevni boravak bude dobro osvijetljen. U donjem lijevom kutu nacrtala je komodu s različito obojanim ladicama i na njemu kutiju u kojoj se nalazi zec. Nacrtala je i sebe, sretnu jer može boraviti u vrtiću.

Slika br.11, Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Mateo (fotografirala: Anamarija Šuflaj)

Mateov crtež je pun detalja i boja. Nacrtao je prozore sa zavjesama pravilno prateći ritam boja koje je zadao na prva tri „stupca“. Prozore je kao i police s raznim predmetima nacrtao sprijeda dok je stol sa stolicama nacrtao gledan odozgo, što je obilježje poliperspektive. Poliperspektiva je: „nekoliko istovremenih pogleda“. „Poliperpspektiva se koristila još u starom Egipatskom slikarstvu. Opće su poznati prikazi ljudskih likova na kojima je lice u profilu, oko en face, ramena su gledana sprijeda, a noge (posebno stopala) su gledane sa strane“ (Ivančević, 1996). Police je popunio kako je i sam rekao: „ s cvijećem, svakakvim predmetima, tempere, pastele, kistovi i svašta“. Prostor je za dječaka: „za igrati igrice, može se gledati TV, može se slagati, može se igrati“. Prostor svakako može biti, kao što je dječak primijetio, multifunkcionalan. Dječak je na moje pitanje: „Što bi volio promijeniti u sobi dnevnog boravka?“, rekao: „Promijenio bi one tamo slike (pokazuje na pano s plakatima o kukcima) i stavio bi neke naše slike“. Iz njegove izjave možemo primijetiti da su izloženi dječji radovi vrlo bitni djeci. Mateo se najviše voli igrati u dvorcu i na taj način ističe važnost kutka za osamljivanje u sobi.

Slika br.12, Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Tena (fotografirala: Anamarija Šuflaj)

U radu djevojčice Tene možemo uočiti poliperspektivu u prikazu prostora kao i u prethodnom radu. Djevojčica je nacrtala visoku komodu s policama za knjige i na desnoj strani crteža krevet s jastukom, kako je i sama objasnila. Komoda je crtana sprijeda, a krevet odozgo. Nacrtala je i kuhinju, kauč i stol sa stolicom. U radu nije prikazana linija tla, ali ona se može zamisliti zbog toga što je sve što je nacrtala u istoj ravnini. Djevojčica je na pitanje: „Što je prostor?“, odgovorila: „Prostor je zid, police i svjetlo.“, čime je zapravo htjela istaknuti kako je prostor ograničen zidovima i stropom te da u njega možemo nešto smjestiti. U kuhinji se najviše voli igrati te ju je iz tog razloga i nacrtala u svom radu.

Slika br.13, Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Leona (fotografirala: Anamarija Šuflaj)

Leona se ističe svojim radom zato što je odlučila dnevnu sobu „uokviriti“ oblikom kuće. Nacrtala je zidove i krov te je unutrašnjost kuće upotpunila prozorima, dvjema policama i stolicama zajedno sa stolovima. Možemo reći da je djevojčica ostvarila transparentni prikaz time što je nacrtala kuću i njenu unutrašnjost. Kuća izgleda nedovršeno pošto je započela stavljati „crijep na krov“ i odustala, kada je shvatila da će joj to oduzeti previše vremena. Stolovi i stolice su prikazani u profilu, jednostavno jednom linijom. Na lijevoj strani kuće nacrtala je vrata, koja označavaju ulaz u sobu dnevnog boravka. Djevojčica je rekla da je prostor: „Jedna soba gdje ima puno stvari.“, čime je istaknula da u prostor možemo mnogo toga smjestiti. Leona se kao i njezine prijateljice voli igrati u kuhinji.

Slika br.14, Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Dora K. (fotografirala: Anamarija Šuflaj)

Djevojčica Dora uokvirila je svoj crtež ružičastom bojom i tako prikazala zidove i strop. Od stropa je nacrtala dva prozora dok je na dnu papira nacrtala tepih, radni stol sa stolicom iz profila, ormar i police te vrata na desnoj strani papira. U svom radu prikazala je sve osnovno što čini neki unutarnji prostor, a to su zidovi kojima je prostorija ograničena, vrata koja služe za ulaz i izlaz, prozore kao izvor svjetlosti i svježeg zraka te namještaj koji je smješten unutar te sobe, u ovom slučaju dnevnog boravka vrtića. Dora najviše voli provoditi svoje vrijeme u likovnom centru. Na upit: “Što je prostor?“ djevojčica ga je usporedila sa spavaćom sobom.

Slika br.15, Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Lara (fotografirala: Anamarija Šuflaj)

U Larinom radu možemo vidjeti prozor sa zavjesama kao i kod dječaka Matea. Nacrtala je i komodu s ladicama i ormar te na drugoj strani police s mnoštvo predmeta. Djeca uočavaju da police i ormari služe za pohranu i skladištenje raznih predmeta. Na policama se nalaze predmeti koje djeca koriste u svom radu i igri, kao što su papiri, kistovi, olovke u boji, ubrusi za brisanje i sl. Djevojčica je istaknula da je prostor: „za igranje, za zabavljanje.“, no rekla je nešto važnije, a to je da bi u sobu dnevnog boravka: „stavila nove knjige“. Time smo došli do zaključka da djeca primjećuju materijale i predmete koji se nalaze u njihovom okruženju te da ih trebamo konstantno mijenjati i prilagođavati njihovim interesima. Djevojčica osim što voli slušati priče, voli se igrati: „s bebama i legićima.“.

Slika br.16, Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Marko (fotografirala: Anamarija Šuflaj)

Marko je u svom crtežu uspio prikazati puno toga, kao što su radni stol odgojiteljica zajedno s predmetima na njemu, ormare i police, crvenu spužvu i dva stola kojima su sve „noge“ stola nacrtane sprijeda. Crvena spužva koja djeci služi za igru i kao mjesto na kojem se okupljaju za slušanje priče, Marko je nacrtao odozgo. Dječak je prikazao predmete iz raznih kutova (poliperspektiva), što se moglo primijetiti i u prijašnjim crtežima. Postoji razlog zašto je Marko nacrtao spužvu, a to je zato što mu je ona mjesto gdje se najviše voli igrati. Dječak ističe da je prostor: „Tamo gdje se možemo igrati i gdje se možeš lijepo zabavit.“, što može poručiti da djeca sobu dnevnog boravka u vrtiću percipiraju kao mjesto zabave. Međutim, uvijek postoji mjesta za napredak te je tako Marko rekao što bi promijenio: „Da se neki crteži stavljaju malo češće, da crtamo i da, možda malo da se promijene i police i takve stvari.“. Marko je kao i Mateo istaknuo da im se ne sviđa što se u sobi dnevnog boravka ne nalaze njihovi crteži i radovi.

Razlog tome vjerojatno je što to nije soba njihove skupine ili zato što im se ne sviđaju razni plakati s temom kukci. Primijetio je da bi se i namještaj u prostoriji mogao promijeniti i osvježiti.

Slika br.17, Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Dora (fotografirala: Anamarija Šuflaj)

Djevojčica Dora nacrtala je deblju liniju tla i iznad toga niz stolova sa stolicama promatranim odozgo. Iznad stolova se nalazi još jedna linija te iznad nje smeđe obojan strop s klimom u lijevoj strani i lusterom u desnoj strani. Zanimljivo je što se u desnom kutu nalaze police gdje je „područje stropa“. Isto tako, djevojčica se pretežito koristila smeđom i crvenom olovkom u boji. Prostor je za Doru: „Mjesto za igranje, tamo gdje se možemo odmarati i tamo gdje se djeca vesele ići.“. Djevojčica se najviše voli igrati u stolno-manipulativnom centru gdje slažu ogrlice od perlica.

Iz prikazanih dječjih radova možemo zaključiti da djeca imaju različite „definicije“ prostora, no sve su one točne. Bilo da je to prostor mjesto igre i zabave, mjesto gdje se mogu smjestiti različite stvari i namještaj ili mjesto koje je ograničeno zidovima i ima prozore i vrata. Djeca u svojim radovima nisu prikazala cjelokupan prostor dnevnog boravka već su izdvojili ono što im se u tom prostoru svidjelo ili što su odlučili izdvojiti iz njega. Bitno je istaknuti da su uočili da je sobi dnevnog boravka potreban (novi) namještaj za pohranu igračaka i materijala, kutak za osamljivanje (dvorac), novi materijal i igračke te više izloženih dječjih radova. Međutim, djeca vole boraviti u sobi dnevnog boravka i većini se sviđa ona upravo takva kakva je.

8. ZAKLJUČAK

Djecu treba poticati na prirodno i spontano izražavanje te im pružiti mogućnost bogatog likovnog razvoja. Uloga odgojitelja je pružiti uvjete kojima će djetetov likovni razvoj teći lako i prirodno. Dijete će pomoću poticajnog okruženja i potpore odgojitelja i roditelja započeti svoj prikaz unutarnjeg prostora linijama te zatim krugom. Dijete će istraživati koje sve i kakve pokrete olovkom po papiru može napraviti kako bi time izrazilo prostor, odnosno njima prvi i najčešći motiv - kuću. Prikaz motiva kuće dijete će kroz godine razvijati i usavršavati s obzirom na razvojne mogućnosti.

Velika prepreka pri likovnom razvoju djece može biti prostor koji nije pravilno uređen i prilagođen djetetovim mogućnostima i potrebama. Bez mnoštvo materijala i poticaja djeca ne mogu istraživati bogatstvo likovnog izražavanja. Poticajno uređena soba dnevnog boravka s različitim centrima aktivnosti pruža djeci priliku da uče o raznim stvarima, pojavama te isto tako promatraju prostor koji ih okružuje i koji utječe na njihovo raspoloženje. Prostor dnevne sobe trebao bi biti nalik udobnom obiteljskom domu s prostorom za igru, odmor i higijenu. Isto tako, soba dnevnog boravka u vrtiću treba biti prilagođena broju djece koja svakodnevno borave u njoj. Naime, potreba roditelja da upišu dijete u vrtić je sve veća dok se prostor (i broj odgojitelja) na taj povećan broj djece ne prilagođava. Iz tog razloga je potrebna maksimalna iskorištenost prostora u vrtićima kako bi pružala djeci sve što im je nužno. Idealno bi bilo kada bi se broj vrtićkih ustanova povećao, ali odgojitelji su tu zajedno sa stručnim timom da učine prostor adekvatnim za djecu koliko mogu s obzirom na situaciju.

Djeca su zainteresirana za igru, istraživanje i likovni rad samo kada se osjećaju ugodno u svom okruženju i kada imaju dovoljno poticaja od odgojitelja. Bogatom ponudom materijala ostvaruje se bolja koncentracija i ponašanje djece te samim time i bolje likovno izražavanje.

Ovim završnim radom došla sam do zaključka da je malo istraživanja i stručnih radova na temu kako djeca vide prostor i kako ga izražavaju u svojem likovnom radu.

Naime, djeca o prostoru koji ih okružuje, odnosno o sobi dnevnog boravka znaju mnogo. Za njih je dnevna soba prostor koji je omeđen zidovima, koji ima prozore i vrata. Prostor u kojemu se osjećaju ugodno i sigurno, gdje se igraju i zabavljaju.

Djeca su svojim likovnim radovima pokazala na koji način percipiraju prostor dok su usmenim putem izjavili što bi se sve moglo promijeniti u fizičkom prostoru u kojem borave.

9. LITERATURA

Autorske knjige:

1. BELAMARIĆ, D. (1987). *Dijete i oblik*. Zagreb: Školska knjiga
2. BODULIĆ, V. (1982). *Umjetnički i dječji crtež*. Zagreb: Školska knjiga
3. ĐURANOVIĆ, M. I KLASNIĆ, I. (2020). *Dijete, odgoj i obitelj*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu
4. GRGURIĆ, N. I JAKUBIN M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa
5. MILJAK, A. (2009). Življenje djece u vrtiću. Zagreb: Spektar media
6. POGAČNIK-TOLIČIĆ, S. (1964). *Dječji crteži kao izraz duševnog razvoja deteta*. Beograd:Rad
7. SLUNJSKI, E. (2008). *Dječji vrtić, zajednica koja uči, mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja.* Zagreb: Spektar Media
8. SLUNJSKI, E. i dr. (2022). *Što nas uči Reggio?* Zagreb: Element

Internetski izvori:

9. IVANČEVIĆ, R. (1996). Perspektive. Zagreb: Školska knjiga [Online] Dostupno na: http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/perspektive.htm [Pristupljeno: 26. kolovoza 2022.]
10. SINDIK J. (2008): Poticajno okruženje i osobni prostor djece u dječjem vrtiću. *Hrčak*. [Online] UDK: 373.24 : 372.3 (5). str.143-154. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/file/40743 [Pristupljeno: 11. srpnja 2022.]

Popis slikovnog materijala:

Slika br. 1: Izražavanje linijama (Belamarić, 1986:29)

Slika br. 2: Izražavanje krugom (Belamarić, 1986:39)

Slika br. 3: Dječji likovni razvoj (Grgurić i Jakubin, 1996:32,33)

Slika br. 4: Unutarnji prostor (Belamarić, 1986:131)

Slika br. 5: Prikaz profila – ljudi za stolom (Belamarić, 1986:147)

Slika br. 6: Vanjski prostor – grad (Belamarić, 1986:167)

Slika br. 7: Kartonska kućica. Dostupno na: https://www.dinamikom.eu/novotarije/kreativa/292-velika-kucica-od-kartonske-kutije.html , pristupljeno: 8.07.2022.

Slika br. 8: Glazbeni instrumenti. Dostupno na: https://eltctricon.ru/bs/energy-saving/muzykalnye-podelki-rukami-detskogo-sada-muzykalnye/ , pristupljeno: 10.7.2022.
Slika br. 9: Reggio atelje Dostupno na: https://www.artfulteachingjoyfullearning.com/blog/atelier-at-home,pristupljeno: 15.7.2022.

Slika br.10: Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Klara (fotografirala: Anamarija Šuflaj)
Slika br.11: Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Mateo (fotografirala: Anamarija Šuflaj)
Slika br.12: Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Tena (fotografirala: Anamarija Šuflaj)
Slika br.13: Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Leona (fotografirala: Anamarija Šuflaj)
Slika br.14: Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Dora K. (fotografirala: Anamarija Šuflaj)
Slika br.15: Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Lara (fotografirala: Anamarija Šuflaj)
Slika br.16: Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Marko (fotografirala: Anamarija Šuflaj)
Slika br.17: Prikaz dnevnog boravka: olovka u boji – Dora (fotografirala: Anamarija Šuflaj)

SAŽETAK:

Likovnim izražavanjem razvija se kreativnost, mašta, koncentracija i individualnost djeteta. Dijete pokretima po papiru stvara nešto novo i jedinstveno, iz čega se naposljetku razvija linija i krug. Usavršavanjem linija i krugova dijete sve jasnije prikazuje prostor. Dijete svojim likovnim radom prikazuje prostorne odnose koje najbolje shvaća promatrajući svoje unutarnje i vanjsko okruženje. Crtanjem kuće dijete prikazuje što sve osjeća o kući i što sve čini kuću. Dijete crta ono što osjeća i onako kako se osjeća. Iz tog razloga, odgojitelj treba poticati i pozitivno usmjeravati dijete kako bi se likovno izrazilo, bez uplitanja i strogog usmjeravanja.

Prostorno okruženje u sobi dnevnog boravka mora omogućiti djeci slobodno kretanje, mnoštvo materijala i poticaja za igru s prijateljima, radno okruženje gdje će istraživati i stvarati te dovoljno centara aktivnosti kako bi u isto vrijeme djeca mogla raditi različite stvari s obzirom na trenutni interes.

U Reggio pedagogiji ističe se važnost prostora koji omogućuje lakše sklapanje prijateljstva, bolji rad na projektima i atelje pun različitih materijala pomoću kojih djeca razvijaju likovne sposobnosti.

Uloga odgojitelja je poticati i ohrabrivati djecu pri crtanju i istraživanju mogućnosti kako prikazati prostor. Isto tako, stvoriti sigurno i poticajno okruženje u kojem će se djeca razvijati s obzirom na svoje sposobnosti i razvojne mogućnosti.

Djeca u sobi dnevnog boravka primjećuju promjene. Primjećuju kada njihovi likovni radovi nisu često izloženi i kada nemaju dovoljno kvalitetnih materijala i poticaja za igru. Odgojitelji su tu, zajedno sa stručnim timom, da poslušaju što im djeca žele reći kako bi se sretno vraćali svakoga dana u vrtić.

Ključne riječi: prostor, likovni rad, dnevni boravak, centri aktivnosti, odgojitelj

SUMMARY:

Art expression develops the child's creativity, imagination, concentration and individuality. The child creates something new and unique with movements on the paper, which eventually develops into a line and a circle. By perfecting lines and circles, the child shows space more and more clearly. With this artwork, the child shows the spatial relatinoships that he best understands by observing his internal and external surroundings. By drawing a house, the child draws what he feels and the way he feels. For this reason, the educator should encourage andd positively guide the child so that he can express himself through art the way he wants, without interference and strict guidance.

The spatial surroundings in the living room must allow children to move freely, must have plenty of materials and incentives to play, a work environment where they will explore and create and have enough activity centers so that at the same time children can do different things based on their current interest.

In Reggio pedagogy, the importance is: in a space that makes it easier to make friends, better work on projects and a studio full of different materials with which children develop their artistic abilities is emphasized.

The role of educators is to encourage children when drawing and exploring the possibilities of how to present space. Likewise, to create a safe and stimulating environment in which children will develop with regard to their abilities and developmental possibilities.

Children notice changes in the living room. They notice when their art works are not often exhibited and when they do not have enough quality materials and incentives to play. The educators are there, together with the expert team, to listen to what the children want to say, so that they can happily return to kindergarten every day.

Keywords: space, art work, living room, activity centers, educator